

PRT 303 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Ders 1: Kıbrıs Arkeolojisine Giriş

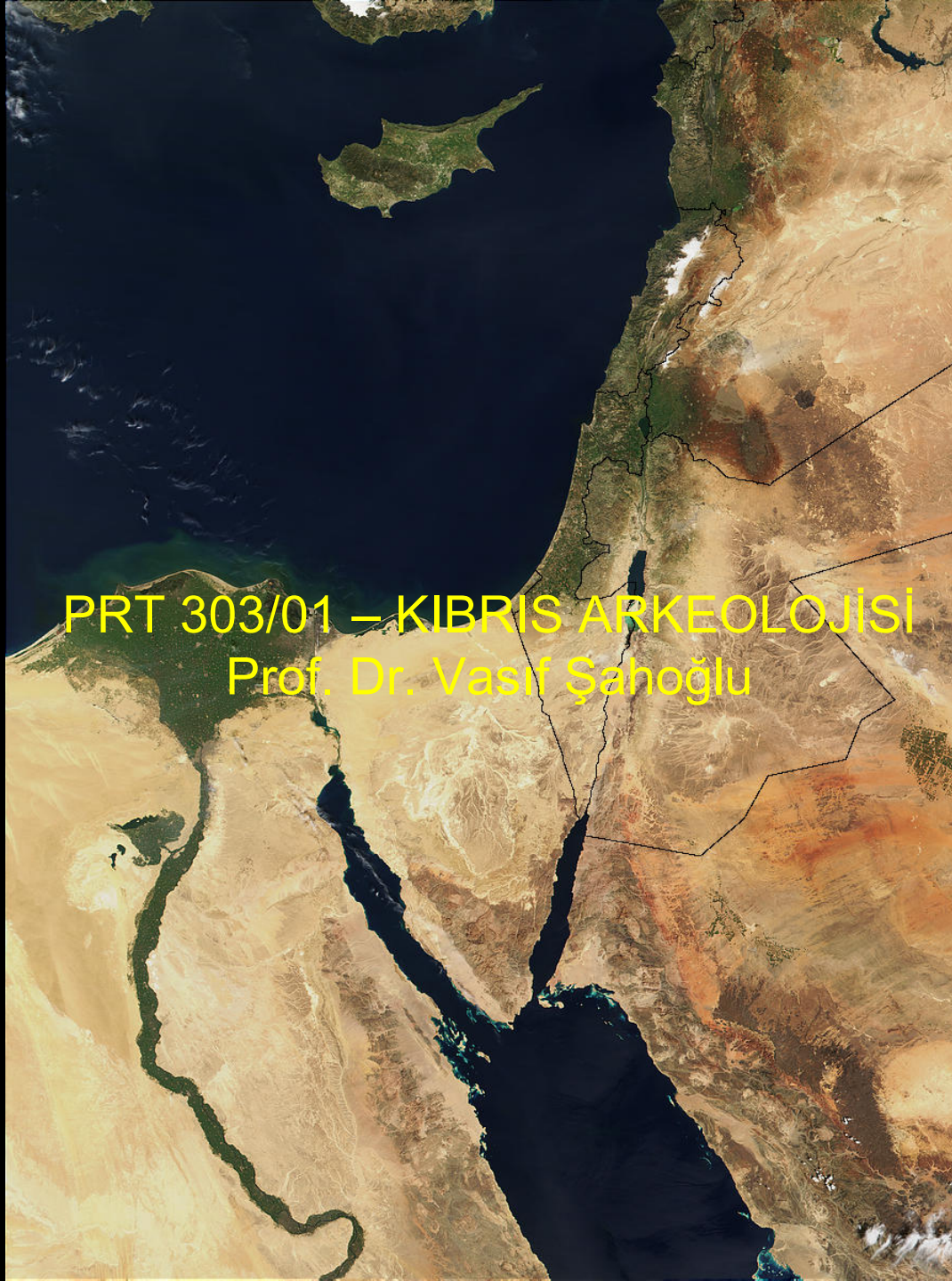
PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi
Arkeoloji Bölümü
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Kıbrıs Adası

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Kıbrıs adası 9251 km² lik yüz ölçümü ile Sicilya ve Sardunya'dan sonra Akdeniz'in üçüncü en büyük adası durumundadır.

Doğu - batı doğrultusunda en uzun yeri 222km, kuzey güney doğrultusunda da en geniş yeri 97 kmdir. Ada girintili çıkıntılı sahil şeridi sayesinde çok sayıda doğal liman olanağı yaratmaktadır.

Doğu Akdeniz'de Türkiye'nin 70 km güneyinde Suriye'nin ise 120 km kadar batısında yer alan ada coğrafik açıdan üç ana bölüme ayrılmaktadır.

Kuzeydeki Girne dağları, Güney-batıda yer alan Trodos dağları, ve bunların arasında yer alan verimli Mesarya Ovası, Kıbrıs'ın üç ana coğrafik bölümünü oluşturur.

KIBRIS'IN JEOLJİK YAPISI

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

- Kıbrıs'ın meydana gelişi günümüzden 92-85 milyon yıl önce Troodos masifinin yükselmesi ile meydana geldiği bilinmektedir.
- Geç Miyosen dönemde (23 – 5.3 Milyon yıl öncesi) Troodos masifi alçak bir şekilde deniz yüzeyinden yükselmekteydi. Girne Bölgesi ise bu dönemde yükselerek su yüzüne çıkma aşamasındaydı.
- Büyük bir basınç sonucu, Pleistosen Dönemde (Günümüzden 2.5 milyon yıl önceden 11.700 yıl önceye uzanıyor) Troodos masifi, Mesara ovası ve Girne Dağları (Beşparmaklar) bir bütün halinde yükselerek Kıbrıs Adası'nı oluşturmuştur.
- Bölgesel Tektonik yükselmelere ek olarak, Kuvaterner Dönemde (günümüzden 2.5 milyon yıl önce başlayıp halen devam eden süreç) meydana gelen deniz seviyelerindeki farklılıklar plaj alanları ve nehir teraslarının oluşumuna katkıda bulunmuştur.

**Koruçam Burnu
(Cape Kormakiti)**

**Zafer Burnu
(Cape Andreas)**

**Girne / Beşparmak Dağları
(Kyrenia / Pentadactylos)**

Akamas Yarımadası

**Mesarya Ovası
(Mesaoria)**

**PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu**

Cape Greco

Troodos Dağları

Akrotiri

Girne / Beşparmak Dağları (Kyrenia / Pentadactylos)

Girne dağları (Beşparmak dağları), sert kireçtaşından oluşan bir yapıya sahip olup kuzey güney doğrultusunda kıyıya paralel olarak uzanmaktadır. Dağların en yüksek yeri deniz seviyesinden yaklaşık 1000m kadardır. Dağlarla deniz arasında kalan dar alanda 60 mil uzunluğunda, 3 mil genişliğinde verimli bir ova yer almaktadır. Girne dağlarının kuzeyinde çok etkili olan yoğun nem, dağların bir çeşit bariyer görevi görmesi sayesinde dağların güneyine geçmemektedir. Girne dağlarının kuzeyinde kalan bu verimli ova dağlardan inen vadilerdeki sularla beslenmektedir.

www:

[http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlPentadaktylos_en/dmlPentadaktylos_en?](http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlPentadaktylos_en/dmlPentadaktylos_en?OpenDocument)

OpenDocument

Troodos Dağları

Troodos dağ silsilesi, volkanik bir yapıya sahip olup kireçtaşı, gypsum, kireç ve marllarla çevrilidir. Bu dağ kütesinin en yüksek noktası denizden 1950m yükseklikte olup oldukça yüksek bir yapıya sahiptir. Yılın en azından üç ayı tamamen karlarla kaplı olan bu dağlar bugün için önemli bir ekonomik gelir de sağlayan çam ormanlarından oluşmaktadır. Bu çam ormanları günümüzde olduğu gibi antik dönemlerde de ekonomik açıdan önemli bir rol oynamıştır. Gemi yapımında kullanılmaları yanında özellikle Troodos Dağları'nın kuzeyinde yer alan zengin bakır madenlerinin işletilmesi sırasında bu ormanlardan getirilen ağaçlar kullanılmıştır.

www:

http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlTroodos_en/dmlTroodos_en?OpenDocument

Mesarya Ovası (Mesaoria)

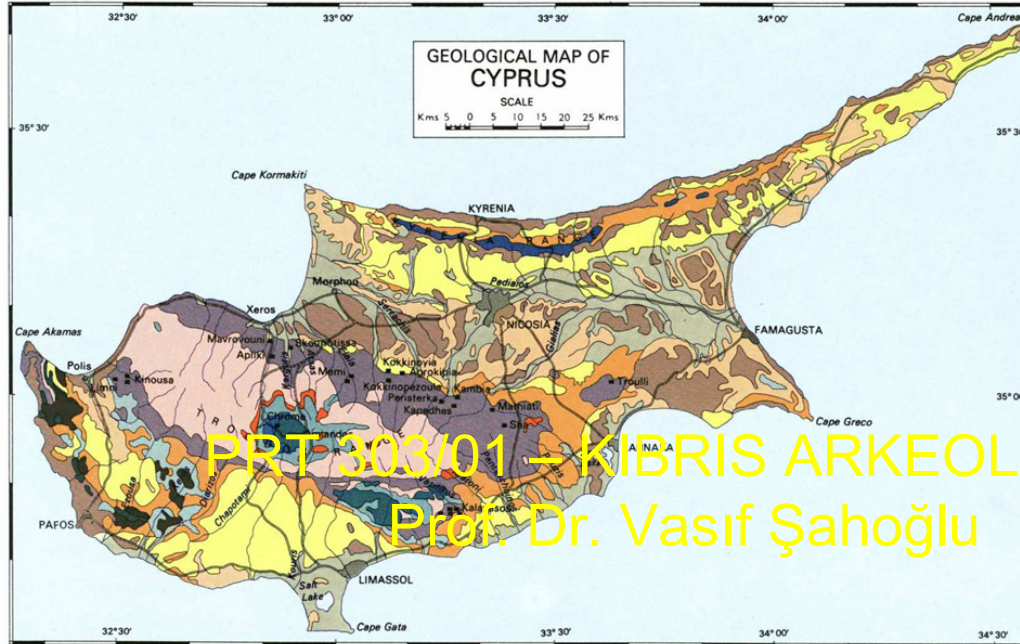

Adanın üçüncü coğrafik bölgesi 57 mil uzunluğunda ve 12 - 25 mil genişlikteki boyutlarıyla Girne ve Troodos dağları arasında yer alarak batıda Güzelyurt Körfezi'ne, doğuda ise Salamis körfezine kadar yayılan geniş bir alanı kaplamaktadır. Ovanın büyük bir kısmını daha doğuda yer alan Mesarya Ovası oluştururken (Mesarya = dağlar arası) , batı kısmı daha sulak ve verimli olan Güzelyurt Ovası olarak adlandırılmaktadır. Güzelyurt Ovası bugün adanın sebze ve meyve ihtiyacını karşılarken daha kurak olan Mesarya Ovası tahıl ve baklagillerin üretildiği bir alan olarak kullanılmaktadır. Antik kaynaklar, Mesarya Ovası'nın eskiden büyük ormanlıklarla kaplı bataklık bir bölge olduğundan bahsetmektedir.

Girne / Beşparmak Dağları üzerinde yer alan doğal geçitler

Kıbrıs Jeoloji Haritası

STATE COPYRIGHT Compiled, drawn and photographed by Geological Survey Department, 1981

LEGEND

SEDIMENTARY FORMATIONS		TROODOS OPHIOLITE (PRE-CAMPAIAN)	
Alluvium	RECENT	Upper and Lower Pillow Lavas and Basal Group	PILLOW LAVA SERIES
Fanglomerate, Terrace Deposits	PLEISTOCENE	Diabase	SHEETED DYKE COMPLEX
Nicosia - Athalassa Formations	PLIO-PLEISTOCENE	Plagiogranite	PLAGIOGRANITE
Kalavassos, Koronia, Pakhna and Kythrea Formations	MIDDLE-UPPER MIOCENE	Gabbro	GABBRO
Terra, Lefkara, Ardana-Kalogrea and Lapidithos Formations	MAESTRICHIAN - LOWER MIOCENE	Pyroxenite, Wehrilite, Dunite	ULTRAMAFICS
Moni, Kannaviou and Perapedhi Formations	CAMPAIAN-MAESTRICHIAN	Harzburgite, Serpentine	
Hilarion, Sykhari, Dhikomo and Kantara Formations	PERMO-CARBONIFEROUS TO LOWER CRETACEOUS	Serpentine (Mamonnia Complex)	
Mamonnia Complex	TRIASSIC TO LOWER CRETACEOUS	Mine	

• Troodos masifi, deniz tabanının yükselmesi sonucunda (Günümüzden yaklaşık 85 Milyon yıl önce oluşmuştur)

• Troodos Masifi 3200 km²lik bir alanı kaplamaktadır.

• Troodos Dağlarını çevreleyen eteklerindeki alan, Kıbrıs'ın bakır yataklarının bulunduğu bölgedir. Bu kaynaklar Tunç Çağı boyunca Kıbrıs'ın çok önemli bir hammadde merkezi olarak kullanılmasını sağlamıştır.

Serpantin (Pikrolit) Troodos dağlarında bulunan yeşil / turkuaz renkli bir taştır ve özellikle Neolitik ve Kalkolitik Dönemlerde pendants ve figürin yapımında kullanılmıştır.

Kıbrıs'ın Önemli Ekonomik Kaynakları

Tarıma elverişli topraklar yanında zengin maden kaynakları da Kıbrıs'ın en eski dönemlerden itibaren önemli bir ada olmasını sağlamıştır. Erken Tunç Çağı'nda ada çapında yaygın olarak kullanılan maden kaynakları özellikle Geç Tunç Çağı'nda Kıbrıs'ın tüm doğu Akdeniz, Anadolu, Mısır ve Ege dünyası ile yoğun bir ticari / kültürel ilişki içerisinde girmesini sağlamıştır.

Limassol Tuz Gölü

Adanın diğer bir önemli kaynağı Larnaka ve Limassol bölgesinde yer alan zengin tuz kaynaklarıdır. Bu kaynaklar da özellikle geç Tunç çağı ticaretinde bu bölgede yer alan yerleşmeler için önemli bir gelir kaynağını teşkil etmiş olmalıdır.

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Güneybatı Kıbrıs'ta Dhiarizos ve Kouris Nehirleri, Trodos dağlarındaki pikrolitlerin nehir yataklarından akarak indiği alanları oluşturur

Kıbrıs'ın Jeolojisi ile ilgili daha fazla bilgi alttaki adreslerde bulunabilir:

http://www.moa.gov.cy/moa/gsd/gsd.nsf/dmlIndex_en/dmlIndex_en?opendocument

<http://www.cyprusgeology.org.cy/Turkish/> (Türkçe Bilgiler Mevcuttur – 2017)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJISI

Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

KIBRIS'IN FAUNA VE FLORASI

Flora = Bitkiler;

Fauna = Hayvanlar.

Kıbrıs hiçbir dönemde anakaralarla birleşik olmadığı için tüm fauna ve flora tamamen denizden veya havadan gelmiştir. Tabii daha sonra adanın insanlar tarafından kolonizasyonunu takiben birçok yeni tür insanlar tarafından adaya getirilmiştir.

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ

Kıbrıs'ın antik dönemleri için 3 ana coğrafik yapı öngörülmektedir.

Bunlar

- Alçak kısımlardaki bataklık alanları
- Dağlık alanlardaki kozalak ormanları
- Makilik ve otlak alanlardan oluşan alanlar

Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

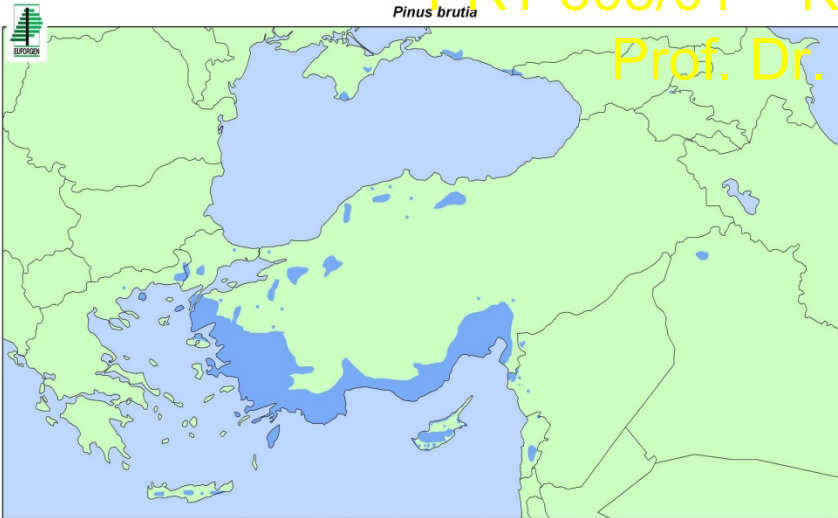
PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Kıbrıs'ta özđü saz tipler
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Pinus brutia

This distribution map was compiled by members of the EUFORGEN Conifers Network based on an earlier map published by W.B. Critchfield & E.L. Little, Jr., Geographic Distribution, of the Pines of the World, USDA Forest Service Misc. Publication 991, 1966 (<http://dendrome.ucdavis.edu/image/Rangemap/>) and was published in:

Fady, B., H. Semerci and G.G. Vendramin. 2003. EUFORGEN Technical Guidelines for genetic conservation and use for Aleppo pine (*Pinus halepensis*) and Brutia pine (*Pinus brutia*). International Plant Genetic Resources Institute, Rome, Italy. 6 pages

Halep Çamı / Türk Çamı (*Pinus brutia*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

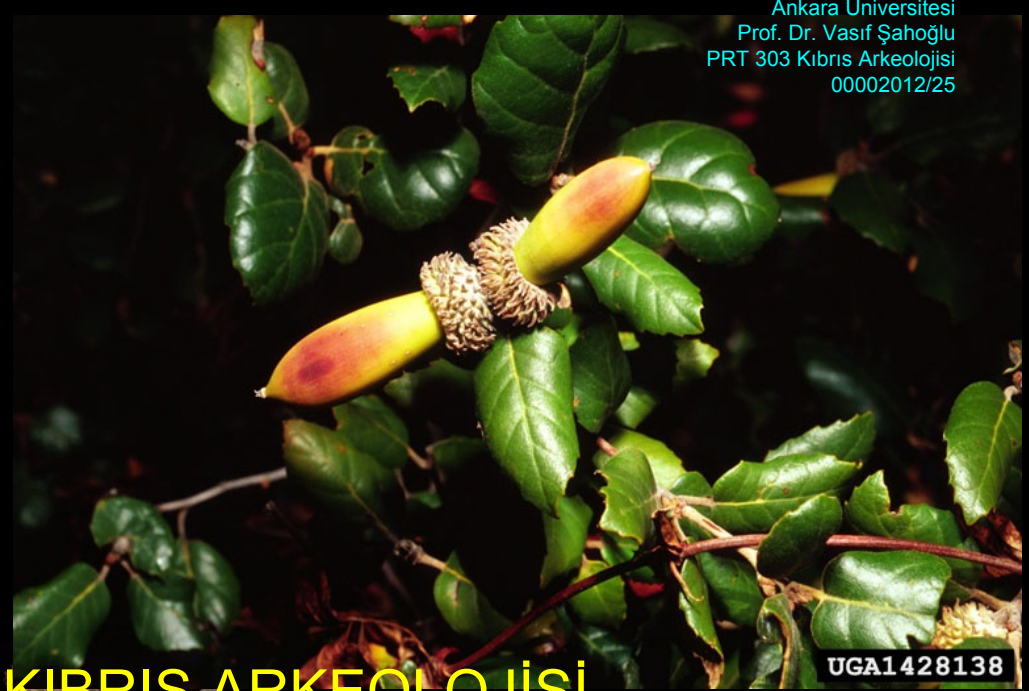
Selvi (*Cupressus sempervirens*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOĐISI
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Kıbrıs Sediri (*Cedrus libani brevifolia*) – Bugün sadece Baf – Troodos bölgesinde izole küçük alanlarda kalmıştır.

UGA1428138

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Kıbrıs'ın altın Meşesi (*Quercus cypria*/*Quercus alnifolia*) – Tro0dos Ormanları

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
FLORA.

İnsanlar tarafından getirilerek Kıbrıs'da üretilen bazı türler

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

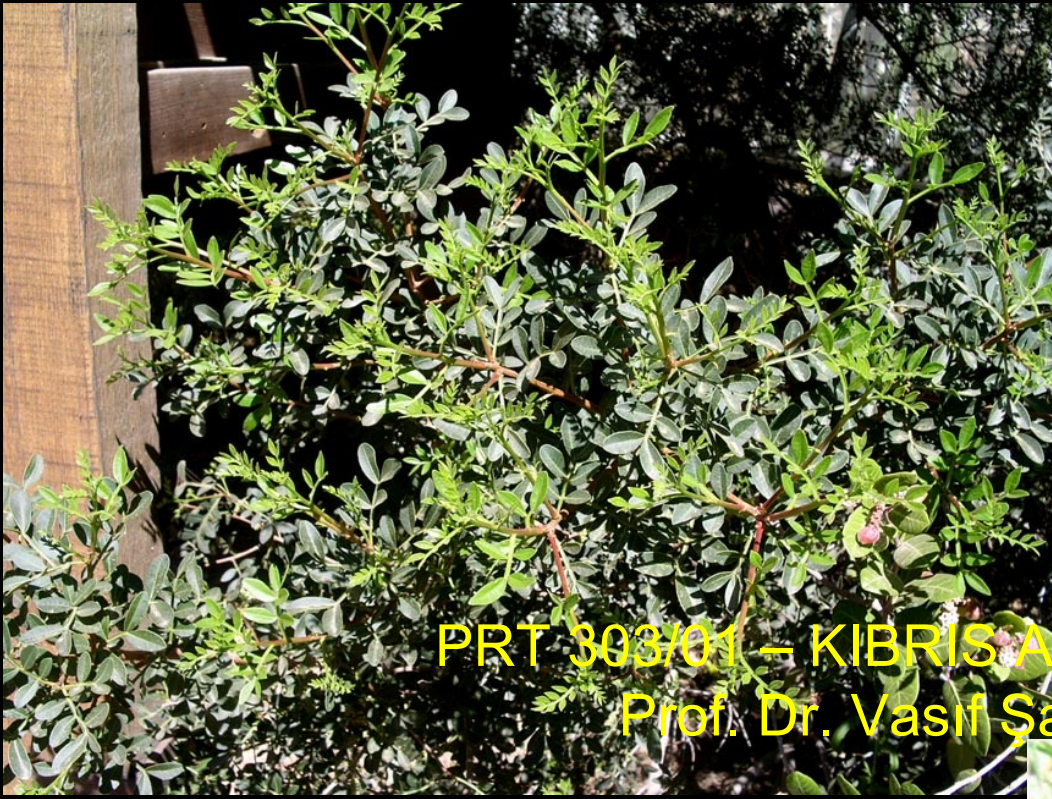
Zeytin (*Olea europea*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Çitlembik (*Pistacia terebinthus*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Sakız (*Pistacia lenticus*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Ardıç (*Juniperus phoenicea*)

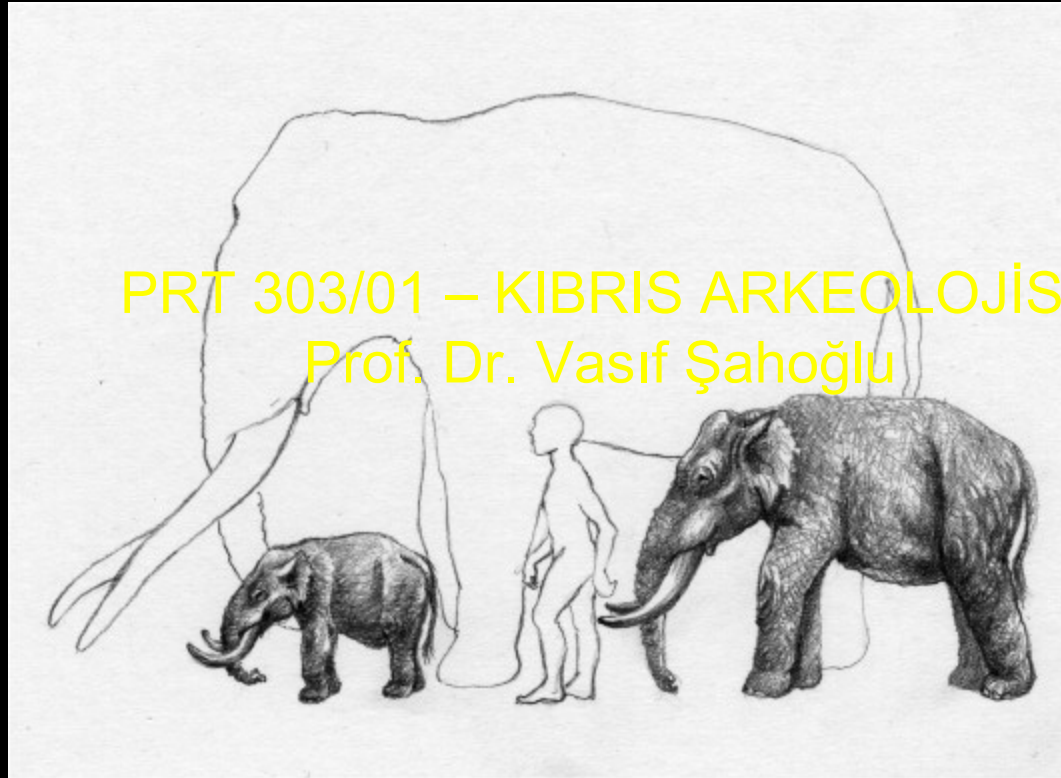

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Cistus creticus

PLEİSTOSEN FAUNA

2.5 milyon yıl - 11.700 yıl önce

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Pygmy hippopotamus / Cüce Suaygırları (*Phanourios minutus*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Dorothea Bate (1878-1951)

**Kıbrıs'taki Cüce Suaygırları ve Cüce Fillerin varlığını ilk keşfeden Paleontolog
(fosil bilimci).**

Kıbrıs Faresi (*Mus cypriacus*) – Bu tür çok yakın bir zamanda keşfedildi (2006) ve adaya insanların ilk gelişinden önce gelerek hala daha yaşamını sürdüren tek memeli olduğu düşünülüyor.

HOLOCENE FAUNA
PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
İnsanlar Tarafından Getirilen Hayvanlar
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Erkek

Dişi

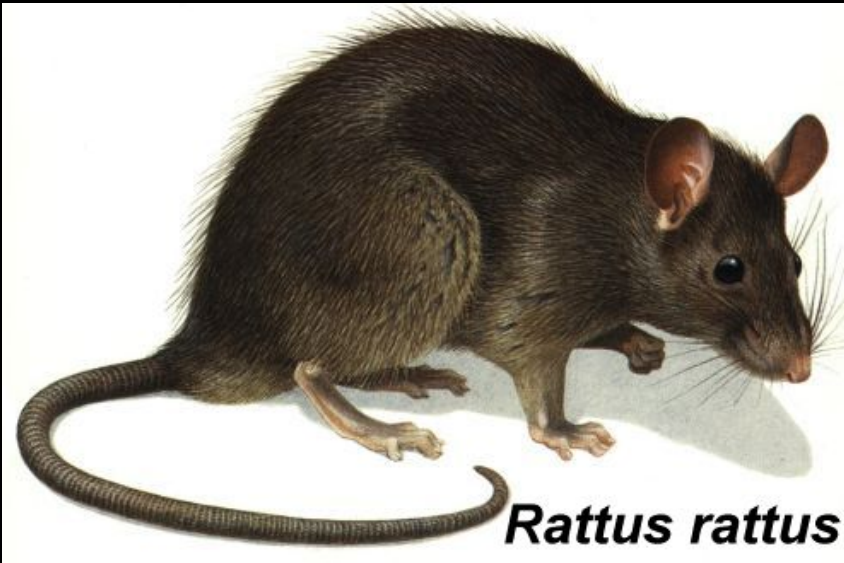
Muflon (*Ovis orientalis*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Tilki (*Vulpes vulpes*) Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Yaban Tavşanı (*Lepus capensis*)

Rattus rattus

Sıçan (*Rattus rattus*)

PRT 30301 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Crocidura russula

Fare (*Mus musculus*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Fare (*Acomys dimidiatus*)

Kirpi (*Hermienchinus auritus*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Erkek Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Dişi

Ala Geyik (*Dama mesopotamica*)

PRT 303/01 – KIBRIS ARKEOLOJİSİ
Prof. Dr. Vasif Şahoğlu

Yaban Domuzu (*Sus scrofa*)